

Asia: VN/32047/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi puolustustarvikkeiden viennistä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNTO

Asia

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi puolustustarvikkeiden viennistä annetun lain muuttamisesta

Yleisiä huomioita

Esityksen tavoitteet ovat turvallisuusympäristön muutoksen, Suomen Nato-jäsenyyden sekä puolustusteollisuuden kasvaneen kansainvälisen toiminnan näkökulmasta perusteltuja. Erityisesti vientivalvonnan tehokkuuden lisääminen, korkean teknologian suojaaminen sekä lupamenettelyjen tarkoituksenmukaistaminen vastaavat muuttuneen toimintaympäristön tarpeita.

Esitysluonnoksessa on kuitenkin useita kohtia, joiden osalta sääntelyn täsmällisyyteen, toimivaltajärjestelyihin, oikeusturvaan sekä valvontakeinojen suhteellisuuteen liittyy jatkovalmistelutarpeita. Lisäksi osa ehdotetuista muutoksista vaikuttaa osittain jännitteiseltä suhteessa esityksen muihin tavoitteisiin.

Soveltamisalan ja puolustustarvikkeen määritelmän täsmentäminen

Esityksessä ehdotetaan lain soveltamisalan tarkentamista ja puolustustarvikkeen määritelmän päivittämistä. Tavoite on sinänsä kannatettava, mutta jatkovalmistelussa olisi syytä arvioida, missä määrin määritelmän laajentuminen lisää tulkinnanvaraisuutta erityisesti kaksikäyttötuotteiden, ohjelmistojen, digitaalisten komponenttien sekä teknologiansiirron osalta.

Esityksestä ei kaikilta osin ilmene riittävän täsmällisesti, miten puolustustarvikkeen määritelmä suhteutuu EU:n kaksikäyttötuoteasetukseen sekä muuhun vientivalvontasääntelyyn. Päällekkäisen tai rinnakkaisen sääntelyn riski voi heikentää oikeusvarmuutta erityisesti tilanteissa, joissa sama teknologia voi kuulua usean eri sääntelyjärjestelmän piiriin.

Lisäksi voidaan pitää jossain määrin ristiriitaisena, että samalla kun lain soveltamisalaa pyritään tarkentamaan, ehdotettu määritelmä saattaa käytännössä laajentaa viranomaisen tapauskohtaista harkintavaltaa. Tältä osin sääntelyn ennakoitavuuteen olisi perusteltua kiinnittää erityistä huomiota.

Yleinen vientilupa

Yleisen vientiluvan käyttöönotto voi keventää hallinnollista taakkaa erityisesti väliaikaisissa ja ei-kaupallisissa vientitilanteissa. Esityksen tavoite lupamenettelyjen sujuvoittamisesta on ymmärrettävä tilanteessa, jossa vientimäärät ja lupahakemusten määrä ovat kasvaneet merkittävästi.

Samalla esityksessä kuitenkin korostetaan vientivalvonnan tehostamista ja vastuullisuuden lisäämistä. Näiden tavoitteiden välillä voidaan nähdä tietty jännite. Mitä yleisluonteisemmaksi lupajärjestelmä muodostuu, sitä enemmän valvonta siirtyy ennakkollisesta kontrollista jälkikäteiseen valvontaan sekä toiminnanharjoittajien omiin menettelyihin.

Esityksessä olisi tämän vuoksi syytä arvioida tarkemmin:

- millä perusteilla yleinen vientilupa myönnetään,
- miten luvan käyttöä valvotaan käytännössä,
- sekä millaisin edellytyksin lupa voidaan peruuttaa tai keskeyttää.

Lisäksi jatkovalmistelussa olisi hyödyllistä arvioida, muodostuuko sääntelyssä tosiasiallisesti kahdentyyppinen valvontajärjestelmä, jossa suurilla toimijoilla on paremmat edellytykset hyödyntää yleisiä lupia kuin pienemmillä toimijoilla.

Kirjanpitovelvollisuudet ja valvonnan tehostaminen

Kirjanpitovelvollisuuksien täsmentäminen ja vientien jälkeisten tarkastusten mahdollistaminen voivat olla perusteltuja vientivalvonnan tehokkuuden näkökulmasta. Esitysluonnoksesta jää kuitenkin osin avoimeksi, kuinka laajoja tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksia viranomaiselle käytännössä muodostuisi.

Perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta olisi tärkeää arvioida tarkemmin:

- tarkastusten kohdistumisedellytyksiä,
- tarkastusten oikeasuhtaisuutta,
- oikeusturvakeinoja,
- sekä liikesalaisuuksien ja luottamuksellisen teknologiatiedon suojaa.

Esityksen perusteluissa korostuu korkean teknologian suojaamisen tarve, mutta samanaikaisesti tarkastusoikeuksien laajentaminen voi lisätä riskiä erittäin sensitiivisen teknologiatiedon leviämisestä viranomaisprosesseissa. Tätä jännitettä olisi perusteltua käsitellä yksityiskohtaisemmin.

Puolustushallinnon sisäinen vapautusmenettely

Tiettyjä teknologioita koskeva puolustushallinnon sisäinen vapautusmenettely vaikuttaa liittyvän tarpeeseen nopeuttaa viranomaisyhteistyötä ja kansainvälisiä puolustushankkeita. Sääntelyratkaisun tavoitteet ovat sinänsä ymmärrettäviä erityisesti Nato-yhteistyön ja monikansallisten hankkeiden näkökulmasta.

Esityksestä ei kuitenkaan riittävän selvästi ilmene:

- mitä teknologioita vapautusmenettely koskisi,
- millä perusteilla vapautus voitaisiin myöntää,
- eikä se, miten menettelyn valvonta toteutettaisiin.

Jatkovalmistelussa olisi syytä arvioida tarkemmin myös sitä, missä määrin hallinnon sisäinen vapautus kaventaa varsinaisen vientivalvonnan soveltamisalaa. Sääntelyn avoimuuden ja parlamentaarisen kontrollin näkökulmasta olisi tärkeää, että vapautusmenettelyn rajat ilmenevät laista mahdollisimman täsmällisesti.

Toimivallan uudelleenkohdentaminen

Päätöksenteon kohdentaminen uudelleen puolustusministeriön ja valtioneuvoston yleisistunnon välillä voi parantaa menettelyjen tehokkuutta. Esitysluonnoksesta ei kuitenkaan kaikilta osin ilmene, millä perusteilla toimivallan jako määräytyisi jatkossa.

Koska puolustustarvikkeiden vientiin voi liittyä huomattavia ulko- ja turvallisuuspoliittisia vaikutuksia, olisi perusteltua arvioida tarkemmin:

- millaiset asiat kuuluisivat jatkossa poliittisen päätöksenteon piiriin,
- ja missä tilanteissa ratkaisu tehtäisiin hallinnollisena lupapäätöksenä.

Tältä osin sääntelyn ennakoitavuus sekä päätöksenteon läpinäkyvyys korostuvat.

Kansainväliset veloitteet ja vastuullisuus

Esityksen tavoitteena on vahvistaa vientivalvonnan vastuullisuutta ja turvata kansainvälisten veloitteiden toteutuminen. Samalla esityksessä korostuvat kuitenkin vientimenettelyjen nopeuttaminen ja lupaprosessien joustavoittaminen.

Jatkovalmistelussa olisi syytä arvioida tarkemmin, miten varmistetaan, ettei hallinnollisen tehokkuuden lisääminen käytännössä heikennä ihmisoikeus-, humanitaarisen oikeuden tai loppukäytön arvioinnin laatua.

Lisäksi olisi hyödyllistä täsmentää:

- miten riskiperusteinen arviointi toteutetaan,
- miten loppukäytön valvonta käytännössä järjestetään,

- sekä miten mahdolliset Nato-yhteistyöhön liittyvät poikkeukset suhteutuvat Suomen kansainvälisiin sitoumuksiin.

Lopuksi

Esitysluonnos vastaa monilta osin muuttuneen turvallisuusympäristön ja puolustusteollisuuden kansainvälistymisen aiheuttamiin tarpeisiin. Kokonaisuutena arvioiden sääntely sisältää kuitenkin useita kohtia, joissa tehokkuus-, turvallisuus- ja oikeusturvavoitteet jäävät osittain jännitteeseen suhteeseen keskenään.

Jatkovalmistelussa olisi erityisesti perusteltua kiinnittää huomiota:

- sääntelyn täsmällisyyteen ja ennakoitavuuteen,
- viranomaisvaltuuksien oikeasuhtaisuuteen,
- toimivallan jakautumisen selkeyteen,
- sekä siihen, että vientivalvonnan tehostaminen ja lupamenettelyjen sujuvoittaminen muodostavat keskenään johdonmukaisen kokonaisuuden.

Anh Tran
YDHV lakitiimi